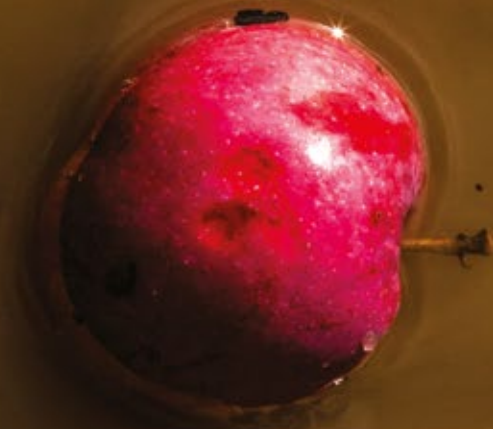

Перед вікнами моєї квартири на площі Перемоги нещодавно зведено новий величезний універмаг, звичайно ж, під назвою «Україна». Кожного разу, коли я дивлюся на нього, в мені мимоволі починає ворушитися невизріла думка про те, що і цю назву, і це місце – в своєму центрі – столиця тисячолітнього народу, столиця великої радянської республіки мусила б зберегти для урочого Будинку-музею, де були б зібрані українські стародруки, українська народна кераміка й різьба, українські ікони, кращі зразки усіх видів народного і професійного мистецтва минулого, реліквії видатних історичних і культурних діячів; де були б постійно діючі лекторії і кінозали з відповідними історико-мистецькими програмами і куди б, як і тепер, приїздили люди з усієї України, але не по штани і панчохи, як тепер, а по розум і смак, по знання історії і людської краси. Запевняю Вас, що за десять років культура народу зросла б на століття.

Сергій Параджанов, 1969 (1970), з листа секретарю ЦК КПУ Овчаренку Федору Даниловичу
Сергій Параджанов. Злет, трагедія, вічність: Твори, листи, документи архівів, спогади, ст., фот. /
Упоряд.: Р. М. Корогодський, С. І. Щербатюк. – Київ: Спалах ЛТД, 1994. – С.184

Фотографія з сайту solzhenitsyn.ru

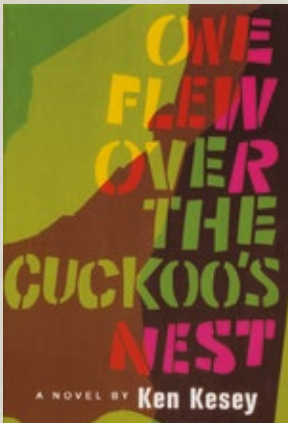

18 листопада
Москва, СРСР

Публікація розповіді
Олександра
Солженіцина
«Один день Івана
Денисовича»

Несподіваную свободою слова та думки вражає радянського читача повість Солженіцина. Перша опублікована розповідь, яка оповідає про один день в'язня у таборі, демонструє можливість відходу від панівного соцреалізму та містить у собі не тільки критику сталінізму, але й радянського режиму загалом.

Перша обкладинка книги
зображення з Wikimedia

Критика тюремної системи та показ естетики насилля у романі Берджеса викликають осуд та захоплення одночасно. Ідеї сильного впливу соціуму на подальшу долю людини та неможливість викорінення насилля насиллям згодом захоплюють масову культуру, знаходять відгук у музиці, кінематографі та інтелектуальній думці епохи.

Нью-Йорк, США

Публікація роману
Кена Кізі «Політ над
гніздом зозулі»

Всеосяжність контролю Кен Кізі демонструє на прикладі психіатричної лікарні: взаємини особистості та системи, спроби людини звільнитися від павутиння влади поєднуються із суперечливим питанням межі нормальності індивіда. Осмислення проблеми відбувається на тлі зародження руху антипсихіатрії та радянської практики діагностування шизофренії у дисидентів з політичних мотивів.

Лондон, Великобританія

Публікація роману
Ентоні Берджеса
«Механічний апельсин»

Перша обкладинка книги
зображення з Wikimedia

Йосип Сліпий, фотографія
з сайту ucu.edu.ua

Одночасно зі створенням об'єктів поп-арту, русин Енді Воргол створює і власних «суперзірок», які своєю ексцентричністю роблять його студію «Фабрика» легендарною. Саме ретельно підібране оточення, що готове сприймати будь-які ідеї Воргола, допомагає митцю розкрити свої амбіції в режисерській сфері.

Нью-Йорк

Початок діяльності
студії Енді Воргола
«Фабрика»

Енді Воргол
фотограф Грег Горман
1986
фотографія
з сайту www.gbllifestyle.com

Постер до фільму
зображення з сайту
cinematerial.com

23 січня
Мордовія, СРСР

Йосип Сліпий
звільнений
з ув'язнення
за клопотанням
папи Івана XXII

Відбувши 18 років ув'язнення, діяч Української греко-католицької церкви виходить на свободу за допомогою численних клопотань з Ватикану та від американського президента. Того ж року йому надається статус Верховного Архієпископа Львівського. З усіх сил продовжує підтримувати життєдіяльність церкви: хоча радянська влада не дозволяє йому повертатися на Батьківщину, від свого громадянства не відмовляється, аргументуючи це тим, що його паства перебуває на території СРСР.

25 січня, Франція

Прем'єра фільму
Жана-Люка Годара
«Маленький солдат»

Алжирська війна стає чи не найбільш суперечливою сторінкою в історії Франції XX ст.. Своє ставлення до події, «Маленького солдата», Годар знімає у 60-му, але французька цензура не дає дозволу на його показ ще три роки. Не зважаючи на опозиційність до влади, ставлення до кінематографу як до «правди 24 рази на секунду» стає мистецьким кредо режисера.

Новий фільм Гічкока майже одразу визнається етапним у кінематографі. Символізм у побудові сюжету відкриває простір для різноманітних інтерпретацій: від есхатологічних та екологічних – до відомої психоаналітичної Славоя Жижека.

28 березня, Нью-Йорк, США

Прем'єра фільму
«Птахи» Альфреда
Гічкока

Зверху: Альфред Гічкок
фотографія з Google+.
Знизу: Постер до фільму
зображення з Wikimedia

Отець Іван Рибарук

“Ми живемо у постійному контакті з цим фільмом”

8 вересня 2015, с. Криворівня, записав Борис Філоненко

Оповідки про зйомки фільму стали у нас легендами. Найглибшу інформацію я отримав від Івана Зеленчука, а пізніше від Юрія Ілленка. Взагалі, дуже багато людей приїжджало: митці, кіномитці, дослідники Гуцульщини, дослідники якихось містичних речей. Було кілька заходів ще до того, як було зроблено музей «Тіней забутих предків» у Верховині (це була ідея Зеленчука). Певний час ми живемо у постійному контакті з цим фільмом. Чи безпосередньо з фільмом, чи з людьми, які з ним зв’язані, чи з подіями, які описані.

Зі слів Ілленка в цій церкві два тижні йшла робота. Були проведені рейки, по яких переміщалася камера. Внутрішні зйомки у фільм не увійшли. Вони були продубльовані на кіностудії Довженка в бутафорній церкві. Зняті тільки зовнішні кадри – три сюжети. За п’ятдесят років наша церква не змінилася ззовні, бо коли фільм знімався, вона була під ґонтою. Потім сорок років була під дахом і знову її вернули під ґонту.

Сам сюжет – це реальність. Слід пошукати в архівних книжках причину смерті Петра Палійчука. Якихось інших даних про подію немає. Але ставити під сумнів достовірність цієї історії немає підстав, тому що з такими речами не бавляться. Тим більше на Гуцульщині, бо Гуцульщина живе тим, що пам’ятає, а не просто згадує, як було колись. Крім того, в нас дійсно було два храмових свята. Одне свято на Різдво Богородиці, інше – положення ризи Пресвятої Богородиці. Може їм хотілося зустрічатися частіше, а церква – то була

ПОПЕРЕДНЯ СТОРІНКА:
стор. 162-163

106
Отець Іван Рибарук
2015, с. Криворівня
фотограф – Анна Войтенко

така добра нагода для зустрічі. Єдине, що не написано в Коцюбинського і в фільмі не показано – що це саме храмове свято. Тобто, події по-інакшому розгортаються, але суть залишається та сама. Звичайно, що коли під час свята людину вбивають, причому вбивають її в церкві – бо насправді вбивство відбулося не на подвір’ї, – само собою, що це достовірні речі. Тобто ця подія мала місце.

Друге, що вже говорять люди старші, і це було трішки більше сотні років назад, – що ця бійка була спровокована. Спровокували її ті, хто хотіли нами панувати – пани й жиди. Вони хотіли мати гуцула за раба і це провокували – ця бійка почалася на хорах і закінчилася убивством.

Стосовно ярма... Гуцули дуже вразливі, бо ми постійно рятувалися від того, хто хотів нами панувати. Були вразливі до будь-якого доторку, особливо коли

107
Церква Різдва
Пресвятої Богородиці
1919, екстер’єр, с. Криворівня
фотограф – Анна Войтенко

Лариса Кадочникова

*“Я не понимала, какая Маричка.
Я ничего еще не читала”*

22 июля 2015, г. Киев, записал Борис Филоненко

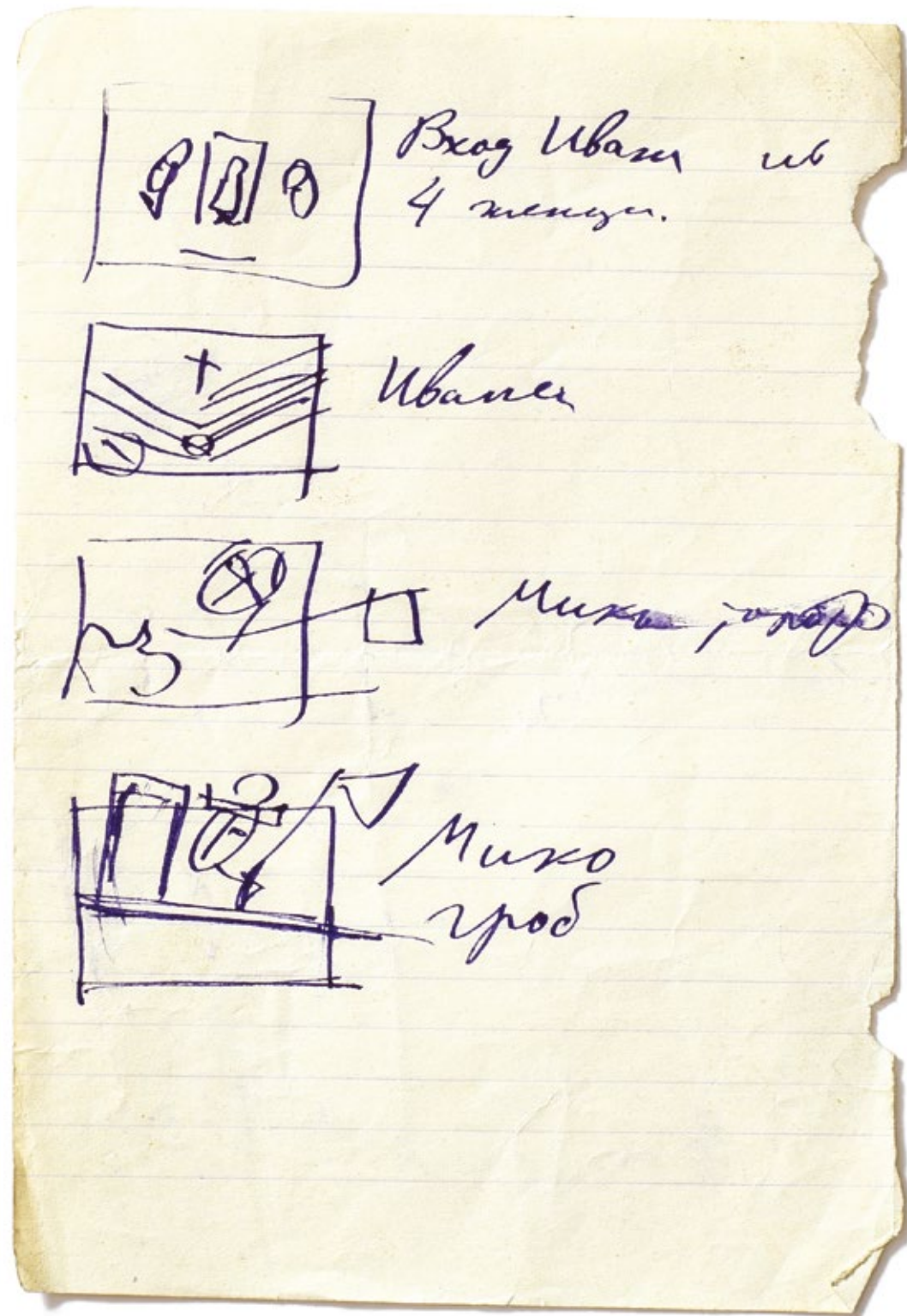
Я родилась в Москве. Моя мама – украинка, Нина Алисова, снималась у Параджанова (в «Тенях забытых предков» сыграла мать Ивана – Б.Ф.), сыграла Ларису в «Бесприданнице» и в честь этой роли назвала меня Ларисой. И я, по сути, – абсолютная Лариса. Все качества, которые написал Островский, перешли на меня. Много лет спустя я сыграла Ларису в Театре русской драмы. Тогда я работала в Современнике, играла все ведущие роли. Была замужем за Юрием Ильенко. Он был распределен на студию Довженко после ВГИКа. Приезжал в Москву и говорил: «Переезжай в Киев. Это моя Родина. Мы будем прекрасно жить. После оператора я стану режиссером и буду тебя снимать во всех главных ролях». Мне трудно было это представить. Был театр Современник с обожаемым мною режиссером Ефремовым – театр единомышленников, которому мы посвятили всю свою жизнь. Юра приезжал с букетами мимоз. В Москве они продавались очень маленькие, а он привозил охапку. В один из приездов он познакомился с Параджановым. Параджанов тогда снимал очень паршивые фильмы, скучные, малоинтересные.

У меня была педагог – Ольга Ивановна Рыжова. Она когда-то приезжала на пробы в Киев и ее не утвердили. Она всегда всем говорила: «Если вы будете сниматься на студии Довженко, я никогда больше не буду с вами общаться. Это худшая киностудия в мире». Я естественно верила. И когда приезжал Юра, я боялась: в Киев я не поеду, бросить театр я не могу.

134

Лариса Кадочникова

фотографію створено
під час інтерв'ю до проекту
2015, Київ

184

Сергій Параджанов
Розкадрування до кінофільму,
епізод «Омивання»

1963, папір, ручка, 20x14

З приватної колекції

Епізод «Омивання»

Вхід Іванч[иків] 4 жінки

[нерозб.]

Мико, сокира

Мико, труна

Сергій розповідав, як знімалися «Тіні...»: «Епізод оплакування Івана. Поклали на стіл труну, посадили місцевих бабусь-плакальниць. Почали! Бабусі не плачуть. У чому справа? «Труна порожня». Я кажу асистенту: «Лягай у труну». Асистент лягає. Мотор! Почали! Бабусі мовчать. У чому справа? «Він молодий». Знайшли діда, поклали у труну, бабусі не плачуть: «Він чужий». Привезли діда з їхнього села, свого, рідного. Поклали у труну. Тут таке голосіння почалося, після зйомки зупинити не могли.

цит. за Катанян Василь. Параджанов.
Цена вечного праздника / Василий
Катанян. – Новгород: ДЕКОМ, 2001. –
С. 27

Іван Дзюба

“Очевидно, в наших кінотеатрах все передбачено – на всяк випадок”

29 серпня 2015, записав Андрій Алферов

Іван Дзюба

виступив із публічним протестом під час прем'єри фільму у кінотеатрі «Україна» у 1965 році, літературознавець, ромадський діяч

Я не брав активної участі у створенні фільму «Тіні забутих предків». Я не був у Карпатах під час зйомок, як, скажімо, Іван Драч, чи ще дехто. Я на відстані це бачив. Навіть погано пам'ятаю, яким я був консультантом. Оскільки були постійні контакти з Сергієм Параджановим і весь час були розмови на цю тему, можливо я справді міг щось порадити. Єдине пам'ятаю, я порадив взяти у колектив Федора Манайло – це талановитий карпатський художник, великий знавець побуту й фольклору гуцулів, знавець Карпат, великий колорист. Іншого нічого не пригадую. Хоч був у курсі того, як фільм робився, був серед тих, хто бачив матеріал ще до того, як роботу над фільмом було завершено, і писав про цей фільм. В журналі «Искусство кино» була моя велика стаття.

Багато хто розумів, і я розумів, що в «Тінях забутих предків» – принципово нова кіномова. Яка поєднує велике знання побуту, етнографії, але це не етнографізм, це все вписується у вічні загальнолюдські проблеми – любові, смерті, сенсу життя, людських почуттів. Це було пряме заперечення, з одного боку, такої казенної сухої кіномови, заперечення радянських стереотипів, а з другого боку – заперечення описового пасивного етнографізму, заперечення того, що є якимось примітивним поглядом на народну культуру. І там ще величезна метафорика, яка власне характерна і для народного мистецтва. Параджанова метафоричність перегукується з метафоричністю народного мистецтва – тому вийшов такий органічний сплав.

214

Іван Дзюба

фотографію створено під час інтерв'ю до проекту, 2015
с. Рудики (Київська обл.)
фотограф – Анна Войтенко

Тов. Ільченко: Тут говорили, що для дітей треба писати так, щоб сподобалося дітям і не дратувало дорослих.

Твір мистецтва треба робити так, щоб він подобався глядачам і не дратував фахівців. Я на цьому розуміюся, я фахівець, але я перестав бути сьогодні фахівцем, я пізнав дуже багато нового для себе і пізнав радість відкриття.

Тов. Народицький: Параджанов не зміг би створити такий шедевр, коли б він не був зрілим художником.

Треба було знайти такий матеріал, сказати в ньому те, що він хотів сказати.

Я певен, що якби Довженко і Ейзенштейн були зараз живі – вони потисли б нам руки і сказали – це наш спадок.

Тов. Земляк: Я теж вважаю, що у фільмі титрів забагато. І рішуче не сприймаю шрифт.

Тов. Параджанов: Я вдячний Костю Гнатовичу

229

Іван Миколайчук, Василь Цвіркунов, Сергей Параджанов

рік, місце та фотограф невідомі
з архіву музею Національної кіностудії
художніх фільмів імені Олександра
Довженка (Київ)

Кудієвському та Святославу Павловичу Іванову, які нам допомагали. Я ображав групу тим, що вивчав храми, ходив на хрестини, на похорони. Все, що бачите на екрані, було насправді. Так, як плачуть гуцули, ніхто не може плакати. Це був рік життя, прожитого біля вогнища, біля джерела натхнення. Це незвичайний край, який треба пізнавати й вивчати у всій його чарівності.

Щиро дякую всьому колективові. Під час зйомок вся група працювала з величезним ентузіазмом. Ми на студію привезли цілий музей. Цей край зараз для всіх нас дуже дорогий. Загалом картину робили люди – їм основна вдячність.

Я згоден, що треба дещо скоротити. Дійсно, титри також миготять, треба й до них придивитись.

І друга частина мого виступу – це вибачення: я прошу пробачення у всього колективу за брутальність під час роботи.

Ми працювали в дуже важких умовах. Мороз. Гуцули буквально замерзли, а один з наших товаришів до цього часу важко хворіє. Це товариш Сегал.

Красно дякую всьому колективу.

З місця: Чи будуть утримувати з Параджанова 250 карбованців?

Головуючий: Є наказ Романова про утримання 20% постановочних. Я гадаю, що Романов перегляне свої позиції після перегляду фільму.

Тов. Ільченко: У мене до студії таке прохання: не дублювати цей фільм, а дати субтитри. В цьому істина і правда.

Головуючий: Стосовно дубляжу ми вирішувати не можемо. Ось і все. Як буде з цим фільмом, я не знаю.

Спасибі за участь у обговоренні»*.

* Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України, ф.670, оп.1, од.зб.1750, арк.82 – 121.

цит за: Сергій Параджанов. Злет, трагедія, вічність: Твори, листи, документи архівів, спогади, ст., фот. / Упоряд.: Р. М. Корогодський, С. І. Щербатюк. – Київ: Спалах ЛТД, 1994. – С. 79-94